

Janja ŽMAVC | KNJIŽEVNOST PRI POUKU LATINŠČINE V OSNOVNI ŠOLI

Izvleček

Prispevek se ukvarja z vprašanjem, kako obravnavati literarne vsebine iz antične književnosti pri pouku latinščine na osnovni šoli. Temeljno izhodišče referata je, da je tudi na osnovnošolski stopnji pouka latinščine potrebno obravnavati literarne vsebine, ki so ustrezno prilagojene osebnemu razvoju učencev. Pri tem si avtorica zastavlja vprašanje, ali je recepcija antične književnosti v osnovni šoli mogoča, v kolikšni meri in kakšna je pri tem vloga učitelja.

V drugem delu referata je prikazana okvirna opredelitev literarnih vsebin pri pouku latinščine, kaj naj le-ta vsebuje in kakšni naj bodo njegovi cilji, predstavljenih pa je tudi nekaj primerov pedagoške prakse pri pouku književnosti.

Abstract

The paper explores how classical literature can be practised in elementary school Latin lessons. The basic presupposition is that literary contents, properly adapted to the personal development of the pupils, should be practised even at elementary school Latin level. Dealing with this topic, the author addresses the question whether, and to what extent, the reception of classical literature is possible in elementary school, and examines the role of the teacher in this respect.

The second part of the paper presents a broad definition of literary contents in Latin lessons, what they should contain and what their goals should be. Additionally, it brings some examples of teaching practice in literature lessons.

ANTIČNA KNJIŽEVNOST V OSNOVNI ŠOLI

Pričujoči prispevek se ukvarja z vprašanjem, kako in v kolikšni meri naj bi se učenci seznanili z antično književnostjo na stopnji, ko s svojim znanjem latinščine praviloma niso sposobni prebrati daljšega izvirnega besedila. Temeljno izhodišče prispevka je, da bi bilo tudi na osnovnošolski stopnji pri pouku latinščine potrebno obravnavati literarne vsebine, ki so ustrezno prilagojene osebnemu razvoju učencev. A takoj, ko se lotimo tega, za latinščino v osnovni šoli novejšega področja, se odpre vrsta novih vprašanj, med katerimi skuša referat odgovoriti vsaj na nekatera.

Latinščino na osnovni šoli poučujem že deset let in to prav v času, ko je v poučevanju klasičnih jezikov prišlo do korenitih sprememb. Drugačna vloga latinščine v osemletni in zdaj tudi v devetletni osnovni šoli je zahtevala posodobitev učnega načrta, s tem pa se je spremenila tudi metodika

poučevanja¹. Novi učni načrt je prinesel nekoliko drugačne standarde znanja, ki predvidevajo občutno poenostavitev v poznavanju latinskega oblikoslovja; to je skrčeno na obvladovanje osnovnih slovničnih struktur brez posebnosti, medtem ko so nekatere kategorije povsem izpuščene (npr. konjunktiv v celoti). Pri tem seveda ne gre za to, da bi bile vse slovnične zakonitosti, ki niso predvidene kot standardi znanj, popolnoma izpuščene, saj bi s tem bistveno osiromašili pouk latinščine; sploh pa bi tudi na ta način ustvarjali občutek, da je latinski jezik nekaj togega in omejenega. In spet bi zašli v slepo ulico, podobno kot se je zgodilo s tisto obliko poučevanja, ki je zagovarjala zgolj kvantitativno učenje in golo reprodukcijo jezikovnih struktur.

Kontekstualna metoda pouka, ki je prevladala nad gramatikalno, je povzročila, da se je razmerje med slovničnimi in kulturno-civilizacijskimi vsebinami obrnilo v prid slednjim. To sicer ne pomeni, da so kulturno-civilizacijske vsebine prevladale nad slovničnimi in da se latinščina kot jezik v osnovni šoli ne poučuje, a v resnici ne moremo več govoriti o strogem slovničnem pouku. Pri vsaki uri učenci ob jezikovnih strukturah hkrati spoznavajo tudi antično civilizacijo, njene bistvene značilnosti in vpliv na kasnejša obdobja zahodne in vzhodne evropske kulture.

In če izhajamo iz predpostavke, da jezikovnih zmožnosti ni mogoče pridobiti brez sočasne usvojitve nekaterih zunajjezikovnih znanj, potem je to medsebojno odvisnost mogoče izkoristiti tudi tako, da se nekatere, za učence prezahtevne jezikovne vsebine prenesejo v prostor antičnih socialnih in kulturnih konvencij: neobvezne in težje jezikovne vsebine in oblike se s tem zasidrajo v zunajjezikovni kontekst in tam jih učenci zgolj prepoznavajo, kar pa ne pomeni, da jih kljub pasivnem obvladovanju tudi ne zmorejo razumeti.

V učnem načrtu lahko v poglavju Specialno-didaktična priporočila preberemo, da *po načelih kontekstualne metode učitelj ob preprostih vajah za utrjevanje jezikovnih oblik in struktur daje poseben poudarek besedišču in vsebinam, ki so povezane z antično zgodovino, s kulturo, civilizacijo in z življenjem v antiki nasploh*², da bi učenci lahko besede dojeli v izvirnem pomenu in kontekstu. Na tem mestu se lahko vprašamo, ali ne bi bilo povsem naravno, da bi pri vsaj nekaterih vsebinah kot izhodišče služilo izvorno antično besedilo?

Če se zavedamo dejstva, da je vse ali vsaj velika večina znanja, ki ga

---

¹ O položaju in vlogi latinščine v osemletni in devetletni osnovni šoli je veliko pisala prof. Aleksandra Vesna Pirkmajer Slokan. Med drugim je tovrstno problematiko nazorno predstavila tudi na Didaktičnem kolokviju DAHŠ (november 2000) v referatu z naslovom *Latinščina v osnovni šoli danes, včeraj, jutri*, ki je pod istim naslovom objavljen v reviji Kerla, III/1, 2001, 69-84.

² Učni načrt za izbirni predmet latinščina, 1998, str.8.

imamo o antični civilizaciji, posledica poznavanja njenih pisnih virov, potem delamo tako antiki kot tudi sebi – filologom, veliko krivico, ko učencem kažemo zgolj slikovite monografije, plakate in računalniške simulacije (kjer skoraj ni besedila), materialne ostanke (na katerih ne pojasnimo napisov, motivov in širšega socialnega konteksta) ter dokumentarne in igrane filme (v mislih imam zlasti hollywoodsko in njej podobno produkcijo, ki v okviru lastnih ideoloških interesov, usmerjenih v manipulacijo z antičnimi znaki in v trenutno zadovoljevanje potreb – tudi potrebe po znanju – nekritično slikata antične osebe in zgodbe kot gigantske prisposode dobrega in zla)³.

Vse naštetu so zagotovo nujni pripomočki za izvedbo kvalitetnega sodobnega pouka, saj bi šlo za očiten anahronizem in skrajno nazorsko omejenost, če bi se v dobi velikih tehnoloških možnosti in pomembne vloge vizualne kulture odpovedovali tistim vrednotam, ki določajo sedanjost in v okviru katerih odraščajo naši učenci. Tudi to je namreč *eden od kostumov, ki si ga je nadela antika, in vsi so ji pristajali enako dobro*, kot je duhovito zapisal dr. Marko Marinčič⁴.

Toda omenjene pridobitve (z izjemo materialnih ostankov) uporabniku ne nudijo neposrednega stika z antiko, saj so vse le interpretacije nekoga drugega, ki med drugim temeljijo tudi na ohranjenih antičnih besedilih. Pri tem še vedno obstaja problem ali tendenca, da je učencem v osnovni šoli potrebno prikazovati neko idealizirano podobo antike in eden od argumentov za tako interpretacijo je tudi, ker to pač ustreza njihovemu osebnemu razvoju. Toda tak romantičen prikaz starega sveta ima negativne posledice, ker med drugim pri učencih ustvarja občutek, da je antika še ena od številnih pravljic ali znanstveno fantastičnih zgodb, ki jih spoznajo skupaj s Harryem Potterjem, z Gospodarjem prstanov, s Petimi prijatelji ipd.

Pogosto se mi namreč dogaja, da me učenci kljub temu, da vedo razmeroma veliko o življenju v antiki, običajno sprašujejo, ali je vse to sploh res. Zanimivo je tudi, da je za njihovo dojetje antike kot povsem resničnega preteklega obdobja skoraj nepomembno dejstvo, da so se o glavnih dogodkih in značilnostih antične družbe učili pri zgodovini, da so nekaj o antični kulturi spregovorili tudi pri slovenščini. Zdi se, da učenci »uganke« o časovnih predstavah ter o kulturnih in družbenih vzorcih rešujejo veliko lažje, ko se z njimi lahko istovetijo, ko zavzamejo do njih osebni odnos – to pa je izkušnja, ki jo lahko ponudi samo neposreden stik z literaturo tiste družbe.

³ O vlogi antičnih znakov in njihovi interpretaciji v sodobni družbi piše dr. Maja Sunčič v članku *Antika za vsakdanjo uporabo: antika v sodobni popularni kulturi, komunikaciji in trženju*, Ljubljana, 2004.

⁴ Marinčič, 2004, str. 35.

Prav z obravnavo antične književnosti lahko pri učencih **vzbudimo predstavo o stvarnosti** te, za njih oddaljene dobe in njenih pojavnih oblik, pri čemer se moramo sami zavedati dejstva, da antična književnost ne odseva realne podobe antičnega življenja. O tem je imeniten članek napisal dr. Marinčič⁵ in rešitev paradoksa med recepcijo antične književnosti in njenim posredovanjem je v resnici naloga nas učiteljev. Izoblikovanje konsistentnega stališča o recepciji antične književnosti nekoč in danes ter o njenem posredovanju, izrabi in zlorabi lahko za učitelja zagotovo predstavlja tisti strokovni in duhovni izziv, ki ga jezikovne vsebine na tej stopnji poučevanja ne morejo ponuditi.

Enega glavnih razlogov, zakaj je tudi v osnovni šoli pri latinščini smiselno poučevati književnost, vidim v vzbujanju aktivnega odnosa do latinskega jezika in s tem do same antike. Tak odnos se nenehno sestavlja, razgrajuje, nadgrajuje in se skozi lastno izkušnjo uči, kaj pomeni biti kritičen. A da bi to lahko postal, mora svoj navdih črpati tudi iz izvirnega repertoarja. Učenci morajo, denimo, spoznati, da se pasivnih oblik ne učimo zaradi njih samih, temveč zaradi tega, da bomo lahko naredili pasivne stavke, predvsem pa, da bomo pravilno razumeli tiste stavke, ki jih bomo našli v nekem antičnem besedilu. To, da lahko preberemo in skušamo doumeti, kaj je pred toliko leti napisal Cezar in kako se besedilo vpisuje v takratni kontekst, mora biti najvišji cilj vsega našega učenja.

Predvsem pa učencem na tej stopnji izobraževanja književnost ni tuj pojem, saj se z njo srečujejo pri pouku slovenščine. In kljub temu, da antična književnost ni slika resničnega življenja v starem svetu, je pri pouku latinščine v osnovni šoli lahko sidrišče za stvarnost, ker jo kot eno od človekovih dejavnosti in vrednot prepoznavajo učenci tudi v sodobnem svetu, se o njej učijo in se je občasno lotevajo tudi sami. Z izkušnjo iz sedanjosti počasi pridobivajo občutek, da je bilo nekaj takega povsem običajno tudi v preteklosti. In če obstaja med obema pojmomoma okvirna podobnost, ni razloga, da bi bilo življenje v antiki tako zelo drugačno ali celo neresnično, izmišljeno, pravljično.

To pa je že zelo blizu oblikovanju prvih stališč o tem, kako naj gledamo na fenomen antične književnosti: antika govori jezik, ki ga razumemo, ker so se umetniški in kulturni vzorci skozi srednji vek prenesli v sodobno umetniško govorico – ali to tudi nujno pomeni, da je antični človek enak sodobnemu? Smisel preučevanja antičnih besedil ni le rekonstrukcija starodavnega načina življenja in miselnega sveta, *temveč tudi oblikovanje in artikulacija zavesti o naših lastnih kulturnih predpostavkah, o mehanizmih našega razmišljanja, čutenja, verovanja in moralne senzibilnosti*⁶. Učenci se ob prebiranju antičnih besedil zagotovo morajo vprašati tudi, kakšna je njihova

⁵ Marinčič, *Interpretacija antične poezije. Meje historizma?*, Ljubljana, 2004.

⁶ Marinčič, 2004, str. 39.

dediščina v sodobni kulturi. S tem pa poglobljajo zavest o kulturno-civilizacijskem pomenu antike in svojemu znanju dajejo celovitost in poglobljenost.

Drugi pomemben razlog za poučevanje književnosti je **spodbuditi branje antičnih besedil**. Tu sta pomembni dve sestavini: *branje* in *branje antičnih besedil*. Obe povečujeta samostojno in ustvarjalno mišljenje, krepiata delovno samozavest in vedoželjnost. In če se zadnje čase zelo veliko govori o pomenu prve, moramo zlasti o drugi dodati, da je prevečkrat prepuščena naključnemu bralcu, antičnemu zanesenjaku ali pa se tovrstna literatura znajde na kakem seznamu obvezne lektire, ki že po definiciji ne vzbujata navdušenja. V resnici je čudno, da se prenovitelji in teoretiki v vzgoji in izobraževanju ne zavedajo, kakšne posledice ima za razumevanje temeljnih kulturnih vzorcev ignoriranje razmeroma velikega števila slovenskih prevodov iz antične literature.

Kot primer naj navedem zanimiv dogodek: na Radiu Študent sem pred časom gostovala v dijaški oddaji, ki je bila posvečena Homerjevi Odiseji⁷. K temu je mlade novinarje spodbudila naloga pri slovenščini, kjer morajo dijaki v prvem letniku prebrati (le) poljuben odlomek iz Odiseje. Skoraj brez izjeme so bili vsi v razredu navdušeni bodisi nad homerskim svetom bodisi nad slikovitim načinom pripovedovanja, predvsem pa jih je močno presenetil pomen in vpliv, ki ga je homerska epika imela in ga še vedno ima v evropskem kulturnem prostoru. In ko smo se pred oddajo o vsem tem pogovarjali, so bili moji gostitelji začudeni in skoraj ljubosumni, ko sem jim povedala, da učenci, ki se učijo latinščino v osnovni šoli, že v šestem razredu prebirajo Iliado in Odisejo, poznajo njuno vsebino, Homerja in znamenito »homersko vprašanje«. In ne le Homerja, osnovnošolci, ki se učijo latinščino, poznajo kar nekaj literarnih imen iz antične književnosti, katerih prevedena dela oziroma izbrane odlomke redno prebirajo, o njih razmišljajo, razpravljajo, pišejo in rišejo.

NEKAJ IDEJ O POSREDOVANJU ANTIČNE KNJIŽEVNOSTI PRI POUKU LATINŠČINE V OSNOVNI ŠOLI

V osnovni šoli je pouk književnosti mogoče zasnovati (vsaj) na dveh pristopih, ki se morata med sabo prepletati: prva izbira so gotovo **poenostavljena izvorna latinska besedila**, druga možnost pa je **obravnavata slovenskih prevodov antičnih besedil**. Pri vsebinskem izboru besedil in njihovih avtorjev je priporočljivo izhajati iz tematike bodisi posameznih

⁷ Omenjeni intervju je nastal dve leti pred prihodom priljubljenega in predvsem tehnično dovršenega filma *Troja*, ko navdušenje nad Homerjem pri učencih še ni dobilo tako »globalnih« razsežnosti.

lekcij bodisi izvirnih misli tistih avtorjev, ki so zajeti v predpisanem učbeniku in delovnem zvezku *Latinsčina za vsakogar*. To je mogoče izvesti karseda uspešno in vse je povsem odvisno od osebne izbire učitelja ali učencev. Obe predpisani gradivi za pouk latinščine v osnovni šoli namreč ponujata v okviru posameznih lekcij širok izbor tem in najrazličnejših avtorjev, ki kronološko obsegajo vsa obdobja antike in srednjega veka, pa tudi misli posameznih avtorjev zajemajo široko polje literarnih zvrsti. Pomembno je le, da učencev na nižji stopnji znanja ne obremenimo preveč s širitvijo latinskega besedišča in z novimi jezikovnimi oblikami in strukturami, zato je morda v začetku učenja smiselno obravnavati več prevedenih kot izvirnih besedil.

Antična besedila lahko v resnici brez večjih težav obravnavamo že prvo leto učenja latinščine: v drugi lekciji⁸ se, denimo, srečamo z besedilom *Epistula*, ki je kratko pismo. Ko učenci usvojijo latinsko besedilo in njegove oblikoslovne ter leksikalne enote, lahko obravnavamo fenomen latinske epistolografije, spoznamo dva njena predstavnika (Ciceron in Plinij mlajši) in preberemo v slovenskem prevodu dve vzročni latinski pismi (eno za primer zasebnega pisanja in nato še pismo, ki je bilo namenjeno za objavo). Bistvena za poglobljeno razumevanje besedil je analiza, ki izhaja iz njune vsebine, namena, slogovnih značilnosti in časovnega ter družbenega konteksta.

a. POENOSTAVLJENA IZVIRNA LATINSKA BESEDILA

Pri iskanju primernih izvirnih latinskih besedil se lahko opremo zlasti na delovni zvezek⁹, kjer je mogoče najti kar nekaj odlomkov, ki so zbrani iz različnih področij latinske književnosti in so prirejani stopnji znanja jezika. Izbiramo lahko med epigramom, liriko, avgustejsko elegijo in epiko, zgodovinopisjem, srednjeveškim pesništvo ... Besedila je mogoče tudi razširiti, jim dodati nadaljevanje v slovenskem prevodu, ali pa izbrati nekaj povsem svojega. Slaba stran slednjega bi bil lahko navidezen občutek, da gre za dodatno obremenitev, ki velja v devetletni osnovni šoli za *monstrum vitandum*.

Ko obravnavamo poezijo, je besedila skoraj nemogoče prirejati, ker se tako povsem izgubi literarna vrednost umetnine. Zato je v tem primeru bolje izbrati tak odlomek, ki je dovolj kratek (največ 10 verzov), vsebinsko bolj ali manj zaključen in ustreza stopnji znanja jezika. Najboljši primer za to so Marcijalovi epigrami in kakšna Katulova pesem. Sočasno je priporočljivo in, če skušamo biti pri predstavljanju antike čim bolj dosledni, neizogibno omeniti tudi fenomen antične metrike, a učenci naj tukaj

⁸ Pirkmajer Slokan, *Latinsčina za vsakogar*, učbenik, Ljubljana, DZS, 1993, str. 31.

⁹ Pirkmajer Slokan, *Latinsčina za vsakogar*, delovni zvezek, Ljubljana, DZS, 1993.

spoznavajo le njene osnove. Izkušnje o poučevanju osnov antične metrike v osnovni šoli so zelo pozitivne, saj učencem znanje, ki ga pridobijo pri latinščini, koristi tudi pri slovenščini – ker so pri pouku latinščine usvojili osnovne pojme metrike, lahko to znanje že uporabijo pri določanju različnih tipov verzov, ki jih spoznajo pri slovenščini.

S stališča prirejanja izvirnih besedil je veliko lažje pri proznih besedilih, ki jih lahko poenostavljamo skoraj do rudimentarnih stavčnih oblik. V učbeniku in delovnem zvezku daljših odlomkov skoraj ni, se pa namesto njih pojavljajo številne izvirne misli, ki imajo bodisi vlogo samostojnih sentenc bodisi so vključene v različne slovnične vaje (izjemi sta Ciceronovo pismo Terentiji – 7. lekcija in začetek 1. govora proti Katilini – 9. lekcija v delovnem zvezku¹⁰, v učbeniku pa začetek prvega poglavja Cezarjeve Galske vojne v zadnji, 10. lekciji¹¹). Izhodišče za izbor odlomka besedila je tako najpogosteje neka izvirna misel, bodisi njena vsebina, avtor ali sama literarna zvrst, katere del je odlomek.

1. PRIMER – IZVIRNA MISEL

KOT IZHODIŠČE ZA POUK KNJIŽEVNOSTI:

Puellam meam magis quam oculos meos amo. (Terencij) (učbenik, str. 38)

• MOŽNOSTI PRI IZBORU DALJŠEGA ODLOMKA:

I. vsebina: Ljubezenska tematika v antični književnosti

II. avtor: Publij Terencij Afričan

III. literarna zvrst: dramatika, rimska komedija

2. PRIMER – POEZIJA

(delovni zvezek, str. 43): Propercijeva elegija 4, 7

V delovnem zvezku najdemo prva dva verza:

Sunt aliquid Manes, letum non omnia finit,

luridaque evictos effugit umbra rogos.

Prevod v slovenščino nam služi kot slovnična vaja, nato preberemo celoten slovenski prevod elegije¹². Ob zanimivi vsebinski tematiki skupaj z družbenim kontekstom avgustejske dobe učenci spoznajo osnovne značilnosti antične elegije kot pesniške zvrsti in (ne)podobnost z njeno moderno naslednico.

3. PRIMER – PROZA

(delovni zvezek, str. 87): Ciceronov 1. govor proti Katilini

Nekoliko daljši odlomek je zagotovo prevajalski izziv za učence, ki se tukaj prvič resneje srečajo tako z iskanjem najustreznejšega pomena

¹⁰ Id. str. 64 in str. 87.

¹¹ Pirkmajer Slokan, *Latinščina za vsakogar*, učbenik, Ljubljana, DZS, 1993, str. 89.

¹² Marinčič, M., *Antična poezija*, Ljubljana, DZS, 2002, str.253-257.

besed in z njihovo vpetostjo v jezikovni kontekst kot tudi z izrazitimi slogovnimi posebnosti. Posebej zanimivo je za njih preučevanje širšega konteksta in razprava o vzrokih za nastanek govora, o usodi obtoženega ter o slavi tožnika. Na tem mestu lahko skozi namembnost besedila pojasnimo tudi pojem "retorika" in stvar bi bila še bolj zanimiva, če bi oz. bodo učenci sočasno obiskovali izbirni predmet retorika, saj bi se lahko tam namesto izmišljenih primerov govora lotili enostavne retorične analize prevedenega odlomka.

Ko se enkrat spustimo v območje izvirnih antičnih besedil, je ob vsem že omenjenem potrebno opozoriti tudi na pomen in vlogo *sentence* v antični književnosti. Uvajanju književnih vsebin v pouk latinščine v osnovni šoli bi bilo namreč mogoče ugovarjati, da je v predpisanih gradivih že tako dovolj pregovorov, katerim naj se na tej stopnji znanja raje posvetijo učenci. Zagotovo ne gre zanemariti globine in izrazne moči, ki jo ima antična *sententia*. Njena zgoščenost izraza je v vseh kasnejših obdobjih navduševala evropsko miselno kulturo in do neke mere tudi vplivala na način našega razmišljanja. Toda antična književnost niso le *sententiae* in prav tukaj lahko nadgrajujemo predhodno znanje, ki ga imajo učenci o latinskih pregovorih, oziroma rušimo znanje, ki temelji na nekih posplošenih sodbah. Tako sestavljamo novo, trdnejšo piramido znanja, ki izhaja iz prevoda in poglobljene interpretacije izvorne *sententiae*.

b. SLOVENSKI PREVODI IZ ANTIČNE KNJIŽEVNOSTI

Kot rečeno, smo v zadnjem času na Slovenskem spet dobili nekaj novih oziroma svežih prevodov iz antične literature in zdi se, da so trenutne razmere tovrstnim delom kolikor toliko naklonjene. Po drugi strani pa imam občutek, da učitelji v osnovni šoli dragocene prevode preveč prepuščamo naključnemu bralcu ali celo srednjim šolam in jih premalo uporabljamo pri samem pouku latinščine, morda tudi zato, ker bi s tem utegnili dajati vtis, kot da zanemarjamo tisti jezik, zaradi katerega učenci sploh hodijo k našim uram.

Toda prevodi, če jih že ne moremo uporabljati pri učnih vsebinah, ki so strogo omejene na jezikovne oblike in strukture, lahko služijo kot odlična nadgradnja tega znanja. Ko beremo v tretji lekciji zgodbo z naslovom *De equo Troiano*, lahko predstavlja branje in interpretacija odlomka iz prevoda Iliade ali Odiseje tista nujna zunajjezikovna znanja, ki naj bi jih učenci pridobili zato, da bodo ob usvojenem latinskem besedilu njegovo vsebino lahko navezali na fenomen antične epike in njenega nepretrganega vpliva na evropsko književnost.

Zlasti pri obravnavi slovenski prevodov iz antične književnosti stopi v ospredje neločljiva povezanost med rimsko in grško književnostjo. Z

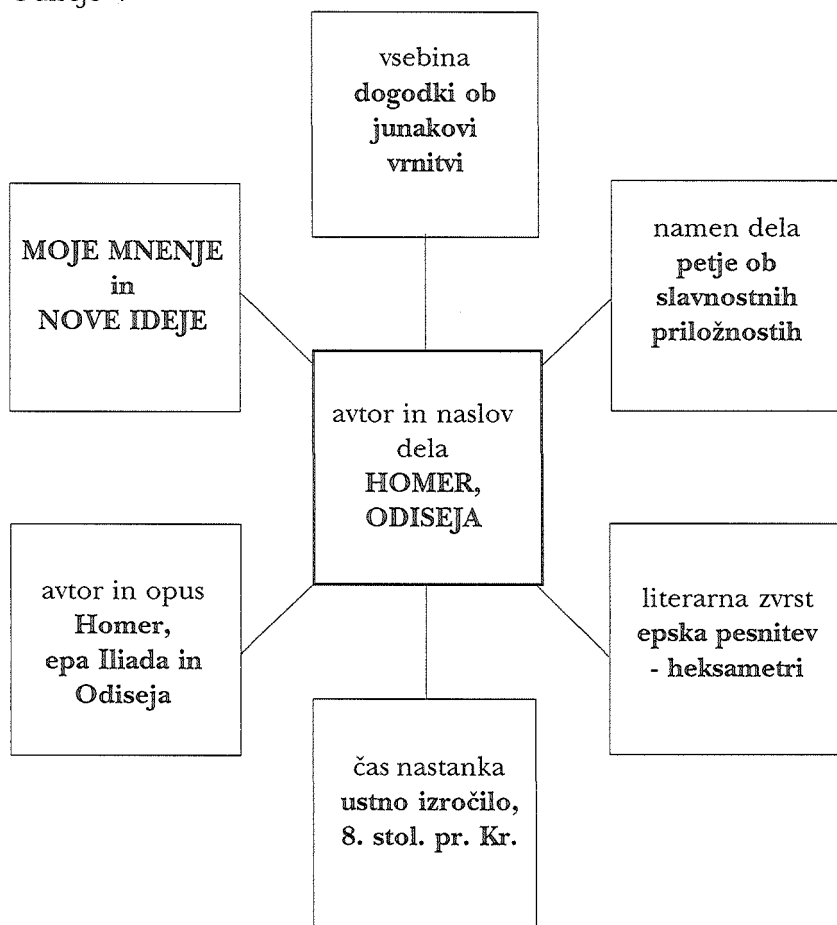
uvajanjem prevodov iz obeh klasičnih jezikov in z njihovo dosledno interpretacijo lahko uspešno razbijemo stereotip, ki ga nekateri učitelji pri drugih predmetih še vedno gojijo: da so bili Rimljani v umetnosti le goli posnemovalci Grkov.

Med slovenskimi prevodi sem v okviru predpisanih učnih vsebin, uspešno obravnavala že odlomke iz naslednjih del: Cezarjevo Galsko vojno, Plutarhova Življenja velikih Rimljanov in Grkov, antologijo Antična poezija, Homerjevi Iliado in Odisejo, Petronijev Satirikon, Ciceronov spis O Govorniku, Herodotove Zgodbe, Plavtove in Terencijeve komedije ter Carmina Burana.

In kako poteka literarna analiza besedila pri pouku latinščine v osnovni šoli? Navedli smo že nekatere kriterije, iz katerih izhajamo pri interpretaciji izbranega besedila: če gre za izvorno besedilo, je na prvem mestu prevod, nato sledi opredelitev vsebine in namena besedila, določitev literarne zvrsti, slogovnih posebnosti, na koncu pa še iskanje značilnosti in povezav z obdobjem, v katerem je besedilo nastalo ter mesto besedila v avtorjevem opusu. Poenostavljen življenjepis avtorja obravnavamo posebej. Take analize seveda niso kakšni zelo resni in dolgi referati, ampak ponavadi miselni vzorci, na katerih so vedno najprej v obliki izhodiščnih pojmov navedeni omenjeni kriteriji, ki učencem dajejo navodila, kako se lotiti besedila, iz njih pa izhajajo preprosti odgovori, ki so neke vrste ključne besede za kasnejši priklic znanja in razumevanje samega besedila. Posebno mesto imata v tovrstnem prikazu vedno dve vprašanji: lastno mnenje o prebranem besedilu in iskanje ideje, kako bi bilo mogoče prebrano besedilo uporabiti danes (bodisi da gre za sodobno bralno interpretacijo, aktualizacijo vsebine, izražanje s pomočjo drugačnih medijev ...)

Položaj latinščine v osnovni šoli je trenutno bolj ali manj slab, ker se mora kot izbirni predmet neprestano bojevati z raznimi sodobnejšimi in privlačnejšimi ponudbami. Zato je zanjo skoraj nujno, da se čim tesneje povezuje z drugimi predmeti in enega uspešnejših povezovalcev nudi ravno antična književnost. Zanimive so zlasti razmere pri slovenščini, kjer učenci spoznajo dediščino antične umetnosti v nekih drugih kontekstih, ki pa jim ne sporočajo, kako zelo je evropska kultura prežeta z antičnimi izvori. Zgodba o volkodlaku, Ikarju, Polifemu, verzne oblike in motivika Prešernovih pesmi, začetki evropske dramatike, umetnost in tradicija pisanja pisma, to je le nekaj tem, ki jih učenci obravnavajo pri pouku slovenščine in ki so vse tesno povezane z antično umetnostjo, povrh vsega pa jih je mogoče v okviru učnega načrta obravnavati tudi pri pouku latinščine. Odveč je pojasnjevati, kako zelo se to prilega smernicam moderne didaktike, ki si prizadeva za čim tesnejše povezovanje znanj posameznih predmetov.

Primer miselnega vzorca pri branju odlomka iz prevoda Homerjeve Odiseje¹³:

Za konec naj v strnjeni obliki še enkrat podam glavne cilje pouka književnosti pri latinščini v osnovni šoli:

- približati: antiko kot stvarno, resnično zgodovinsko obdobje
- spodbujati: branje antičnih besedil, samostojno in ustvarjalno mišljenje, delovno samozavest in vedoželjnost
- raziskovati: dediščino antike v sodobni kulturi
- širiti: zavest o kulturno-civilizacijskem pomenu antike in splošno razgledanost

¹³ Učitelj naj v začetku učencu poda le nekaj začetnih navodil, denimo, kako izluščiti bistvene pojme, da so lahko pojmi poljubno razvrščeni in da bo lahko z njihovo pomočjo učenec kasneje uspešno priklical v spomin obravnavano književno delo.

Vse to učitelji v veliki meri že počnemo; bodisi pri lastnih urah pouka bodisi v obliki projektov (projekt *Per vias antiquas* na OŠ Prežihov Voranc, projekt *Babilonski stolp* na OŠ Toneta Čufarja) ali kot tematsko zasnovana državna tekmovanja iz znanja latinščine (tekmovanje v šol. letu 2002/2003 je bilo posvečeno epistolografiji, v šol. letu 2003/2004 pa historiografiji). Učitelji med sabo tudi tesno sodelujemo pri izmenjavi učnega gradiva in izkušenj ter sledimo posodobitvam metodike pouka.

V prizadevanju za *humanitas*, za celovito vzgojo in široko izobrazbo, je antično književnost pravzaprav nemogoče izpustiti iz pouka latinščine tudi na osnovnošolski stopnji znanja latinskega jezika. Z branjem izvirnega ali prevedenega besedila in s prvimi poskusi njegove interpretacije učenci izoblikujejo lasten odnos do prebranega in s tem tudi odnos do antike. Če imajo to možnost, da z branjem antičnih del začnajo že v zgodnji mladosti, bo njihov odnos do antike zagotovo drugačen, pristnejši in morda celo bolj pozitiven. Pridobili pa bodo tudi potrebno samostojnost mišljenja in širino pogleda, nekaj, kar bodo z veseljem pozdravili že profesorji na gimnazijah, nekoliko pa bo to zagotovo vplivalo tudi na kvaliteto univerzitetnega izobraževanja.

Morda bo v prihodnosti uspela tudi uvedba novega izbirnega predmeta *Antična civilizacija in kultura*, ki bi v že izhodišču moral temeljiti na antičnih besedilih. A to je povsem novo poglavje, s katerim se bomo šele začeli spopadati in ki bo zagotovo odprlo nove smeri v didaktiki klasičnih jezikov in v usposabljanju učiteljev za to področje. Brez dvoma je tudi pri tem, sicer šele nastajajočem predmetu veliko prostora za obravnavo antične književnosti, ki lahko prav tako na eni strani predstavlja velik strokovni izziv za učitelje-klasične filologe, na drugi strani pa nakazuje delno rešitev problema, ki zadeva njihovo zaposlovanje.

BIBLIOGRAFIJA

- MARINČIČ, M., *Interpretacija antične poezije. Meje historizma?*, v: Senegačnik, B., Sunčič, M. (ur.), *Antika za tretje tisočletje*, Ljubljana, Založba ZRC, 2004.
- MARINČIČ, M., *Antična poezija*. Izbral, uredil, spremno besedo in opombe napisal M. Marinčič, Ljubljana, DZS, 2002.
- PIRKMAJER SLOKAN, A. V., *Latinščina v osnovni šoli danes, včeraj, jutri*, Keria III/1, (2001), 69-84.
- PIRKMAJER SLOKAN, A. V., *Latinščina za usakogar*, učbenik, Ljubljana, DZS, 1993.
- PIRKMAJER SLOKAN, A. V., *Latinščina za usakogar*, delovni zvezek, Ljubljana, DZS, 1993.

SUNČIČ, M., *Antika za vsakdanjo uporabo: antika v sodobni popularni kulturi, komunikaciji in trženju*, v: Senegačnik, B., Sunčič, M. (ur.), *Antika za tretje tisočletje*, Ljubljana, Založba ZRC, 2004.

Učni načrt za izbirni predmet latinščina, Ljubljana, 1998.

Classical Literature in Elementary School Latin Lessons Summary

In the aspiration to the *humanitas*, an integral upbringing and a broad education, classical literature cannot be omitted from Latin lessons even at the elementary school level of Latin language knowledge. By reading and the first attempts to interpret original and translated texts, the pupils form their own attitude towards what they have read, thereby also forming their attitude towards antiquity. Given the opportunity to read classical literature at an early age, their attitude towards antiquity will certainly change, perhaps even become more positive. They will gain a necessary independence of thought and a broader view as well.

The main goals in Latin literature lessons in elementary school are:

- to show: antiquity as a real historical era
- to encourage: reading of classical texts, independent and creative thinking, working with self-confidence and eagerness for knowledge
- to explore: classical heritage in modern culture
- to broaden: awareness of the cultural significance of antiquity as well as universal knowledge.

Didaktični kolokvij DAHŠ

15. 5. 2004

Naslov:

Janja Žmavc

Pedagoški inštitut

Gerbičeva 62

1000 Ljubljana

e-mail: janja.zmavc@guest.arnes.si